

Зміст

Вступ 15

ЧАСТИНА ПЕРША: ЦІННОСТІ ЗМІН

Гана	Надія	27
Гватемала	Справедливість	30
Данія	Рівність	33
ДР Конго	Потенціал	37
Естонія	Ефективність	40
Китай	Прагматизм	43
Куба	Пошук рішень	46
Люксембург	Адаптивність	50
Марокко	Компроміс	53
Нігерія	Драйв	56
Норвегія	Дипломатія	59
Об'єднані Арабські Емірати	Візія	62

Пакистан	Сміливість	65
Палестина	Освіта	69
Південна Африка	Прощення	72
Південна Корея	Динамізм	75
Португалія	Пізнання	78
Сінгапур	Порядок	81
Словаччина	Рушійна сила	84
США	Підприємливість	87
Туніс	Поміркованість	90
Україна	Свобода	93
Франція	Протест	96
Шотландія	Вплив	99

ЧАСТИНА ДРУГА: ЦІННОСТІ БЕЗПЕРЕРВНОСТІ

Австрія	Традиція	105
Білорусь	Стабільність	108
Болівія	Укоріненість	111
В'єтнам	Стійкість	114
Вірменія	Виживання	118
Грузія	Визнання	121
Еквадор	Природа	124
Ірландія	Історії	127
Італія	Небайдужість	130
Коста-Рика	Умиротвореність	133
Непал	Витривалість	136
Нікарагуа	Поезія	139

Німеччина	Самоаналіз	142
Парагвай	Розслаблення	145
Польща	Нескореність	149
Уганда	Спадок	152
Узбекистан	Етикет	155
Швейцарія	Точність	158

ЧАСТИНА ТРЕТЯ: ЦІННОСТІ ВЗАЄМИН

Австралія	Побратимство	165
Албанія	Чесць	168
Бенін	Ввічливість	171
Бразилія	Любов	174
Йордан	Послужливість	177
Катар	Довіра	180
Кіпр	Вдячність	183
Кот-д'Івуар	Невимушеність	186
Малайзія	Гармонія	189
Нідерланди	Прямота	192
Панама	Зв'язок	195
Північна Корея	Лояльність	198
Таїланд	Шанобливість	201
Того	Привітність	205
Туреччина	Гостинність	207
Хорватія	Дружба	210
Швеція	Співпраця	213

ЧАСТИНА ЧЕТВЕРТА: ЦІННОСТІ ГРОМАДИ

Вельс	Виступи	219
Індонезія	Підтримка	222
Іспанія	Насолода життям	225
Канада	Відкритість	228
Кенія	Згуртованість	231
Лаос	Служіння	234
Латвія	Самовираження	237
Мадагаскар	Солідарність	240
Мальта	Громада	243
Мексика	Святкування	246
Нова Зеландія	Довкілля	249
Оман	Прийняття	253
Руанда	Чистота	256
Сенегал	Уміння відпустити	259
Танзанія	Єдність	262
Тибет	Відданість	265
Угорщина	Змагальність	269
Філіппіни	Родина	272
Ямайка	Дисципліна	275
Японія	Повага	278

ЧАСТИНА П'ЯТА: ФУНДАМЕНТАЛЬНІ ЦІННОСТІ

Англія	Непохитність	285
Аргентина	Пристрасть	288

Бельгія	Скромність	291
Болгарія	Здоров'я	294
Бутан	Щастя	297
Греція	Добросердя	300
Домініканська Республіка	Жвавість	303
Єгипет	Гумор	306
Ізраїль	Зухвалість (хуцпа)	309
Індія	Віра	312
Іран	Обов'язок	316
Колумбія	Розмаїття	319
Литва	Праця	322
Монголія	Автономність	325
М'янма	Покора	328
Перу	Позитив	331
Росія	Сила духу	334
Сирія	Гідність	337
Уругвай	Смирення	340
Фінляндія	Тиша	343
Чехія	Майстерність	347
Чилі	Перспектива	350
Шрі-Ланка	Радість	353

На завершення: жити згідно з цінностями 357

КОМПАС
ЦІННОСТЕЙ

Вступ

Що таке цінності?

— Хто ж захоче тебе взяти заміж, як ти туди поїдеш?

Не встигло слово «Оксфорд» злетіти з моїх вуст, як мати миттєво й рішуче вийшла на стежку війни. Я щойно повернулася з недозволеної поїздки батьківським авто на співбесіду в тамтешньому університеті.

Багато батьків і матерів підтримали б і заохотили свою дитину. Лише не моя мати. Для неї «Оксфорд» і все подібне були втіленням панівного британського класу: людей, які до невпізнання змінили Індію під час свого правління і призвели до того, що вона опинилася там, де почувалася чужою, самотньою й регулярно ставала жертвою жорстокого расового насильства. Вона уявила, як утратить мене — її найкращу і єдину подругу в нашому селі, — коли переїду туди, де на мене чигає тиме ризик підсісти на наркотики і де я вийду заміж за білого хлопця з привілейованого класу на ім'я Себастьян.

Заміжжя. У вісімнадцять воно видавалося мені кліткою, що її слід уникати якнайдовше: вона покладе край моїм свободі та щастю. Тоді, як і зараз, я найбільше ціную можливість

вирішувати, куди рухатися в житті, і свободу не бути обмеженою сподіваннями інших. Але для матері не було нічого важливішого за те, щоб я у правильний час вийшла заміж за правильного хлопця: сикха, бажано з Пенджабу, з правильними переконаннями, походженням і родоводом. Кожна з нас найдужче боялася саме того, чого шалено хотіла інша. Отоді я вперше в житті по-справжньому зрозуміла важливість цінностей. Матір'ю керували родинність і спадковість. Мною ж — бажання бути вільною, вивчати світ і здобувати знання. Ми обидві бажали мені якнайкращого, але не дійшли згоди, що саме це має бути. Наші стартові лінії й основні переконання не мали жодної точки дотику. Наші цінності суперечили одні одним.

У кожного і кожної з нас у житті виникатимуть ситуації, коли рішення, виклики або можливості розкриватимуть важливі грані нашого характеру, особистості й бажань. Ставити на перше місце професійні цілі чи родинні потреби? Іти на високооплачувану роботу чи на ту, яка подобається? Чинити що заманеться, чи те, що сприяє власному здоров'ю і благополуччю? Ми регулярно постаємо перед доленосним вибором під постійний барабанний дріб рішень щодо того, як збувати час. Ми щодня приймаємо рішення, що задають коротко- і довгостроковий вектор нашого життя. Визнаємо чи ні, та ми робимо це під впливом принципів, у які віримо і які вважаємо найважливішими: цінностей, які діють десь аж на підсвідомості.

Багато з нас постійно розмірковує про те, як бути найкращою версією себе і водночас проживати найкращий варіант власного життя. Такі головоломки важко розв'язати без оцінки цінностей. Мусите розуміти власні цінності й цінності головних людей у вашому житті, на роботі та в громаді. Цінності — це ключі до багатьох наших мрій і прагнень. Усе просто: вони — фундамент нашого життя, стійкі й базові переконання, яких ми дотримуємося й за якими діємо незалежно від

обставин. Усе решта — рішення, які ми приймаємо, амбіції, які плекаємо, взаємини, які будуємо, — це лише відображення й розшифрування наших засадничих цінностей. Вони керують нашим життям, але не всі розуміють їх, їхню владу і те, як ними послуговуватися. Що більше ми знатимемо й розумітимемо власні цінності, то ясніше бачитимемо, що нам важливо, то впевненіше прийматимемо рішення, щоб цього досягти. Мусимо знати власні цінності, щоб краще розуміти себе і свої мотиви. А ще маємо поважати цінності інших людей — щоб бачити світ їхніми очима і вибудовувати з ними стійкі й гармонійні взаємини.

Цінності — це сукупність нашого досвіду, особистих прагнень, родинного спадку і культурного коріння. Вони визначають наші кар'єру, партнера, спосіб життя й цілі, які ми обираємо. Встановлюють обмеження на те, що ми вважаємо прийнятним, чесним і справедливим. У кожного і кожної з нас є фундаментальний особистий код, який ми несемо за собою протягом життя, і написаний він мовою цінностей. Цінність впливає на те, як ми бачимо світ і що ми взагалі бачимо. Якщо ви постраждали від расизму чи соціальної несправедливості, то дуже ймовірно, що рівність і справедливість — важливі цінності для вас і ви частіше звертатимете увагу на несправедливість, ніж той, хто її не зазнав. Дитинство у глостерширському селі Черчдаун, де наш дім закидали коктейлями Молотова, де однолітки розбивали мені ніс, щоб подивитися, якого кольору в мене кров — червона чи коричнева, а мої батьки виїжджали з дому — хтось за кермом, хтось у багажнику (щоб люди не бачили, що вдома нікого нема), — однозначно залишило на мені невитравний слід. Усіх нас підсвідомо програмують обставини і досвід. Це варто розуміти, щоб не дати тому програмуванню взяти гору, а діяти з позиції влади над власним життям. Цінності дають змогу з цим упоратися.

Ота розмова з матір'ю відбулася, коли я лише починала усвідомлювати важливість цінностей як особистої ватерлінії.

Відтоді минули десятиліття, і зараз я значно краще бачу, як цінності визначають нас і скеровують життям. А ще я чітко зрозуміла, чому важливо не просто знати свої цінності, а й роздумувати над ними. На те є п'ять причин:

1. Цінності допомагають розуміти себе, ті переконання, що спонукають до дії, і внутрішні мотиви наших мрій і прагнень.
2. Вони допомагають розуміти інших людей і бачити причини суперечок, які часто кореняться у відмінностях і можуть бути вирішені завдяки емпатії навіть до протилежних позицій.
3. Вони допомагають пояснити наше життя, збагнути домінанти, сформовані в нас іще з дитинства, і те, як ми їх використовуємо або розвиваємо на обраному дорослому шляху.
4. Вони сприяють нам досягати бажаного і діють як компас, за допомогою якого ми рухаємося від того, що нас мотивує, до того, чого хочемо домогтися.
5. Вони — той переможний гол, механізм для розв'язання особистих дилем і прийняття складних життєво важливих рішень — допомагають з'ясувати, який із варіантів вибору найсуголосніший із нами і приведе до успішнішого, повнішого і щасливішого життя.

За останні двадцять років, упродовж яких я працювала спершу в інвестиційному банкінгу, потім у сферах венчурного капіталу, міжнародного розвитку і тележурналістики, я побувала в понад 120 країнах. Ця мандрівка відкрила мені очі на те, що цінності формують поведінку, взаємини й культуру в усьому світі. Готуючи матеріали для Reuters і BBC World Service, я мала змогу зблизька побачити, як цінності впливають на життя країни та її народу. У кожній новій країні, куди я приїжджала журналісткою, мене вражала та сама річ: хоч би де я опинилася, помічала щось очевидне, хай і невисловлене — певну

культурну мову, яка диктує багато аспектів щоденного життя. Її видно на вулицях, у кафе і магазинах, на ділових зустрічах, за кухонними й ресторанными столами — ба навіть просто дорогою з міста до міста, від села до села. Її видно з реакції країни на гучні події та зі взаємодії окремих людей із місцевими громадами.

Що більше я відвідувала країн, то сильніше надихали цінності, які там знаходила, — і те, як люди та громади користуються ними задля змін, для виходу на вищий рівень власного розвитку. Це переконання вкоренилося в мені під час репортажу з регіону Ладакх на півночі Індії. Майже за двадцять років до того, як питання разових пластикових пакетів зацікавило інші країни, у Ладаксі заборонили їх використовувати. Ініціаторами стали не НУО чи місцева влада, а група волонтерів, «Жіночий альянс Ладакху». Обурені проблемою з пакетами, якими смітили і місцеві, й туристи, вони добилися заборони їхнього використання законодавчо і паралельно запустили виробництво та продаж полотняних торбинок для фінансування захисту довкілля й заповідних територій своєї місцевості. Мине ще цілих двадцять років, перш ніж уряд Індії повторить приклад ладакхських жінок і заборонить одноразовий пластик законодавчо.

Щоб досягнути бажаних змін і створити світ, у якому хочемо жити, мусимо краще розуміти власні цінності — на рівні людей, громад і організацій. Цінності дають нам компас для орієнтування в житті й досягнення мрій. Вони допомагають визначати цілі, будувати взаємини і прояснюють найскладніші рішення, що нам їх доведеться приймати.

Цінності є засадничі для людей і складають культурно-моральний фундамент для організацій. Маючи справу з будь-якою компанією — як працівники, постачальники чи клієнти, — ми відразу відчуваємо, якщо вона має вищу мету й чіткий набір цінностей. Ми тоді відчуваємося частиною чогось більшого і значущішого, ніж звичайна транзакція чи контракт про

працевлаштування. Керівники видатних компаній — наприклад, Пол Полмен, колишній CEO Unilever, Аджай Бенга, CEO Mastercard, і Чіп Берг, CEO Levi Strauss, — розказали мені, що керуються цінностями в щонайрізноманітніших рішеннях: від розробки продукту до управління кадрами, визначення рівня зарплатні, корпоративної культури і сталості. Себто вони вибудували цілі бізнес-моделі довкола сильних та самобутніх цінностей. Компанія, яка розуміє власну роль і мету, яка успішно приваблює лояльних споживачів і працівників, обов'язково опирається на цінності. Саме тому ця книжка не менш корисна для засновників та керівників компаній і для інституцій на зразок шкіл і навіть сімей.

Ми живемо у світі розбіжностей, технологій і непостійності — і щоб дати з цим раду, без цінностей не обійтися. Вони — наш якір у середовищі, де маніпулюють новинами, воюють у політиці, а надійні колись джерела зійшли на пси. Технології завалюють нас інформацією й сіють особисті сумніви. Ми всі зараз намагаємося зорієнтуватись у світі, де розмито давню чіткість, тому розуміння особистих цінностей важить більше, ніж будь-коли.

Цінності проростають із найрізноманітніших сфер нашого життя. Ключові цінності визначають не лише нас — а й країни, громади і компанії. Одні ми отримуємо ще в ранньому віці — нам їх передають, нас їх навчають, ми здобуваємо їх власним досвідом. А є інші — до яких ми прагнемо, під які заточуємося, які хочемо бачити керівними принципами нашого життя. Цінність може бути вроджена чи набута, але головне, щоб вона відповідала нашій ідентичності й щоб ми знали, як утілювати і шанувати власні цінності на практиці.

ЯК ЧИТАТИ ЦЮ КНИЖКУ

Ця книжка ґрунтується на переконанні, що найкращий вияв цінностей на практиці — це досвід країн світу. Цінність, яка визначає кожну країну, проростає з найрізноманітніших

джерел — історії її народу, географії краю, релігійної топографії, традицій, демографічної картини. Ключова цінність кожної нації формувалася століттями, ба тисячоліттями, передавалася з покоління в покоління, постійно розвивалася і водночас кардинально не змінювалася.

Цінності збереглися навіть за геополітичних, економічних, релігійних та екологічних змін. У багатьох ситуаціях саме вони допомогли країнам пережити кризи й переміни. Уряди, конституції, колонізатори, громадянські війни й політичні рухи приходять і відходять. Кордони зміщуються, країни зникають із мап, та вже через покоління повертаються, а тоді знову змінюються. А цінності — ці незнищенні стрижні національної культури й ідентичності — залишаються. Американська підприємливість проростає з обіцянки, яка століттями вабила мігрантів досліджувати нові географічні, наукові й технологічні фронти. Пакистанська сміливість — продукт боротьби, яку народ цієї країни мусить вести за своє місце у світі, відколи його захлеснули криваві наслідки розподілу Британської Індії. Угорська змагальність постала на фундаменті історії цієї країни, яка з XIII століття страждає то від вторгнень, то від загарбань.

Французький протест — це традиція, що об'єднує «жовті жилети» 2018 року із «санкюлотами» 1789. Вертикально-спіральний рух кожної країни — хай який непослідовний і незрозумілий — завжди розвивається довкола її визначальної цінності. Я вирішила розповісти історії про цінності з різних куточків світу і показати, які вони різноманітні й потужні, сподіваючись надихнути вас віднайти власні та збагатитися ними.

Те, що я обрала єдину цінність для кожної з представлених тут 101 країни, не означає, звісно, що згромадження людей і культур, із яких складається кожна держава, однорідне. Я також не стверджую, що ці цінності — єдині об'єктивно істинні: я обрала їх після численних розмов і палких обговорень, але